

EFTER VÅLDET
RÄTTIGHETER FÖR BARN I SKYDDAT BOENDE

En utvärdering av modellen PUSSLET

Natalie Söderlind och Laura Korhonen
Barnafrid, Linköpings universitet
2023-01-09

Utgiven av Nationellt kunskapscentrum Barnafrid, Linköpings universitet

Den här rapporten har finansierats av Europeiska unionens program för Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap (REC 2014–2020).

Europeiska kommissionens stöd åt framställningen av detta dokument utgör inte ett godkännande av dess innehåll, vilket endast återspeglar upphovsmännens åsikter, och kommissionen kan inte hållas ansvarigt för någon användning av informationen i det.

Förord

Det EU-finansierade projektet *Efter våldet* har utvecklat en arbetsmodell med namnet *PUSSLET*. Modellen är baserad på ett barnrättsperspektiv i syfte att stärka barns rätt till skydd, stöd och delaktighet under och efter vistelse i skyddat boende. PUSSLET består av barncentrerad samverkan, utbildningsinsatser till boendepersonal i traumamedveten omsorg och i BRA-samtal samt strukturerade aktiviteter och fri lek till barn i skyddat boende tillsammans med utbildade volontärer. Målgruppen för projektet var yrkesverksamma som arbetar i skyddat boende såsom boendepersonal, volontärer samt socialsekreterare inom socialtjänsten. Projektet riktade sig till barn som bor eller nyligen har bott i skyddat boende, samt till beslutsfattare och politiker genom en påverkanskampanj.

Projektorganisationen bestod av en styrgrupp och en projektgrupp samt ett advisory board som bidrog med tankar om projektet och skapandet av modellen. I styrgruppen ingick Laura Korhonen (Barnafrid), Maria Eriksson (Marie Cederschiöld högskola), Helene Olsson (Rädda Barnen), Cecilia Sjölander (Stiftelsen Allmänna Barnhuset) och Catarina Berndtsson (Göteborgs stadsmission). Projektgruppen bestod av Natalie Söderlind (Barnafrid), Sara Skoog (Rädda Barnen), Johanna Mörk (Rädda Barnen), Maria Eriksson (Marie Cederschiöld högskola), Åsa Lundström Mattsson (Stiftelsen Allmänna Barnhuset) samt Angelica Tingström (Göteborgs stadsmission).

Denna rapport beskriver utvärderingen av *PUSSEL*-modellen. Utvärderingen gjordes med hjälp av enkäter riktade till personal i skyddat boende och personal inom socialtjänsten. Syftet med utvärderingen var att kartlägga personalens kunskap om barn och våldsutsatthet.

Under projektet har vi mött engagerade personer som arbetar inom socialtjänsten och på skyddade boenden. Vi vill rikta ett stort tack till alla er som varit med från start och gjort detta projekt möjligt. Vi vill även rikta ett stort tack till alla barn och unga som varit med och deltagit i projektet. Vi tackar också Johan Andersson, Hanna Antonsson, Maria Johansson, Sofia Lindgren samt Isabel Lindbom på Barnafrid för hjälp med rapporten.

Linköping 2023 -01-09

Natalie Söderlind

Laura Korhonen

Utredare Barnafrid

Centrumchef Barnafrid

Innehållsförteckning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	4
SAMMANFATTNING	5
SUMMARY	6
BAKGRUND.....	7
SKYDDAT BOENDE	8
EFTER VÅLDET – PROJEKT.....	9
PUSSLET – EN MODELL.....	11
UTVÄRDERING AV PUSSLET – MATERIAL OCH METOD	13
SYFTE OCH MÅLSÄTTNING.....	13
MATERIAL OCH METOD	13
UTVÄRDERING AV PUSSLET - RESULTAT.....	15
<i>Boendepersonalens kunskap och trygghet gällande barn och våldsutsatthet.....</i>	<i>15</i>
<i>Boendepersonalens syn på behov gällande barn och våldsutsatthet</i>	<i>16</i>
<i>Boendepersonalens syn på barns delaktighet under vistelse i skyddat boende.....</i>	<i>18</i>
<i>Socialsekreterarnas kunskap och trygghet gällande barn och våldsutsatthet.....</i>	<i>19</i>
<i>Socialsekreterarnas syn på behov gällande barn och våldsutsatthet</i>	<i>21</i>
<i>Socialsekreterarnas syn på barns delaktighet under vistelse i skyddat boende.....</i>	<i>23</i>
UTVÄRDERING AV PUSSLET - DISKUSSION	26
KUNSKAP OCH TRYGGHET NÄR DET GÄLLER BARN OCH VÅLDSUTSATTHET	26
DE YRKESVERKSAMMA OM BARNET I SKYDDAT BOENDE	27
ATT GÖRA BARNET DELAKTIG	27
ÖVERGRIPANDE DISKUSSION	28
SLUTSATSER.....	29
REFERENSER	30
FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR	32

Sammanfattning

Det EU-finansierade projektet *Efter våldet* har utvecklat en arbetsmodell med namnet *PUSSLET*. Modellen är baserad på ett barnrättsperspektiv i syfte att stärka barns rätt till skydd, stöd och delaktighet under och efter vistelse i skyddat boende. PUSSLET består av barncentrerad samverkan, utbildningsinsatser till boendepersonal i traumamedveten omsorg och i BRA-Samtal samt strukturerade aktiviteter och fri lek till barn i skyddat boende tillsammans med utbildade volontärer. Målgruppen för projektet var yrkesverksamma som arbetar i skyddat boende såsom boendepersonal, volontärer samt socialsekreterare inom socialtjänsten.

Den enkätbaserade utvärderingen av PUSSEL-modellen med en baslinjemätning och en eftermätning riktades till boendepersonal och socialsekreterare. Utvärderingen visade att:

- boendepersonal och socialsekreterare har generellt bra kunskaper om barn och våldsutsatthet
- den självskattade kunskapen är starkare i teoretiska frågor (tex kunskap om riskfaktorer) än mer tillämpande frågor (tex kunskap om hänvisning till psykiatrisk och somatisk vård)
- boendepersonal och socialsekreterare har generellt bra professionell trygghet när det gäller att ge information, råd och stöd till barn i skyddat boende
- det finns signifikanta skillnader mellan baslinjemätning och eftermätning vad gäller kunskap och professionell trygghet, men försiktighet måste tillämpas i tolkningen av resultaten på grund av metodologiska begränsningar
- boendepersonal och socialsekreterare identifierar barnens behov väl
- det finns utrymme för förbättringar när det gäller barns delaktighet under vistelse i skyddat boende

Fortsatta studier om barnens behov och situation i skyddade boenden är angelägna. Dessa bör även aktivt sökas i första hand med information från barnen, vilket inte kunde, trots försök, genomföras i denna utvärdering då antalet barn i skyddade boenden var begränsad under covid-19 pandemin. Det är också viktigt med fortsatta kompetenshöjande insatser riktade till boendepersonal och socialsekreterare som placerar barn i skyddade boenden.

Summary

The EU-funded project *After the violence* has developed a working model called *PUZZLE*. The model is based on a child rights perspective to strengthen children's right to protection, support, and participation during and after their stay in sheltered housing. *PUZZLE* consists of child-centered collaboration, educational efforts in trauma-informed care and good dialogues for staff in women's shelters, and structured and free play for children with trained volunteers. The target group for the project has been professionals working in women's shelters as well as social workers in social services. Also children and volunteers at women's shelters have been reached.

A survey-based evaluation of the *PUZZLE* model with baseline and post-measurements targeted to staff at women's shelters and social workers shows that:

- Staff at women's shelters and social workers generally have good knowledge of children and exposure to violence
- The self-rated knowledge is more robust in theoretical questions (e.g. knowledge of risk factors) than more applying questions (e.g., knowledge of how to refer a child to psychiatric and somatic care)
- Staff at women's shelters and social workers generally have good professional confidence when it comes to providing information, advice, and support to children in women's shelters
- There are significant differences between baseline and post-measurements in terms of knowledge and professional confidence, but caution must be applied in the interpretation of the results due to methodological limitations
- Staff in women's shelters and social workers identify well the needs of the children
- there is still room for improvement in the participation of children during stays in women's shelters

Further studies on the children's needs and the situation in women's shelters are warranted. They should also actively seek first-hand information from the children, which could not, despite attempts, be carried out in this evaluation as the number of children in shelters was limited during the COVID-19 pandemic. It is also important to continue knowledge building among staff in women's shelters and social workers.

Bakgrund

I Sverige bor cirka 2.1 miljoner barn. Flera studier har visat att 10 procent av dessa barn har upplevt våld i hemmet.¹ Barn som tillsammans med en förälder flyr från våld i hemmet har många gånger själv upplevt våld genom att se, höra eller själv utsatts för våldet.

Att växa upp med våld utgör stora risker för ett barns hälsa, utveckling och välmående. Till exempel, löper barn som utsatts för våld en högre risk för psykisk och fysisk ohälsa¹, fattigdom² och kortare livslängd³ där samband mellan tidig exponering för våld och en tidigare dödlighet har bevisats⁴. Effekten av att uppleva våld kan även påverka relationer till vänner, släkt och familj⁵, samt barnets skolgång.⁶ Barnet kan till exempel tvingas flytta från sin bostad. Många gånger krävs det också en flytt till en annan kommun, som för barnet är helt okänd.⁷ Vidare har forskningen visat på hur våld och traumatisk stress kan påverka hjärnans utveckling och funktion bland annat via förändringar i genregleringen.^{8 9 10} Våld i hemmet kan även ha dödlig utgång. Under de senaste åren har i genomsnitt 10 barn dödats per år.¹¹

Att utsätta ett barn för att bevittna våld har tidigare inte varit en brottslig gärning men den 1 juli 2021 infördes en ny bestämmelse i brottsbalken om barnfridsbrottet. Detta gör det straffbart att utsätta ett barn för att bevittna brottsliga handlingar i en nära relation.¹² Barn har även utifrån Barnkonventionen som är svensk lag sedan 1 januari 2020 rätt att skyddas från våld.

¹ Karen Hughes, Mark A Bellis, Katherine A Hardcastle, Dinesh Sethi, Alexander, Butchart, Christopher Mikton, Lisa Jones & Michael P Dunne. The Effect of Multiple Adverse Childhood Experiences on Health: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Lancet Public Health*. 2017. 2(8):e356-e366.

² Lisa Bunting, Gavin Davidson, Claire McCartan, Jennifer Hanratty, Paul Bywaters, Will Mason & Nicole Steils. The association between child maltreatment and adult poverty—a systematic review of longitudinal research. *Child Abuse & Neglect*, 77, 2018: 121–133.

³ David Brown, Robert F Anda, Henning, Tiemeier, Vincent J Felitti, Varie J Edwards, Janet Croft & Wayne H Giles. Adverse childhood experiences and the risk of premature mortality. *Am J Prev Med*. 2009; 37(5):389-396.

⁴ Robert Anda, Alexander Butchart, Vincent Felitti & David W Brown. Building a framework for global surveillance of the public health implications of adverse childhood experiences. *Am J Prev Med*. 2010; 39(1):93–98.

⁵ Niclas Olofson, Kent Lindqvist, Katja Gilliander Gådin & Lennart Bråbäck. Physical and psychological symptoms and learning difficulties in children of women exposed and nonexposed to violence: A population-based study. *International Journal of Public Health* 2011; 56(1) 89–96.

⁶ Ibid.

⁷ Länsstyrelsen. *Till stadigvarande boende. Kartläggning av kommuners insatser för att hjälpa våldsutsatta personer med eller utan barn att ordna stadigvarande boende efter vistelse i skyddat boende eller annat tillfälligt boende*. Västerbotten, 2022.

⁸ Anda et al. Building a framework for global surveillance of the public health implications of adverse childhood experiences.

⁹ Andrea Danese. & Bruce S McEwen. Adverse childhood experiences, allostasis, allostatic load, and age-related disease. *Physiol Behav*. 2012; 106(1):29–39.

¹⁰ Eamon McCrory, Lucy Foulkes & Essi Viding. Social thinning and stress generation after childhood maltreatment: a neurocognitive social transactional model of psychiatric vulnerability. *Lancet Psychiatry*. 2022 Oct;9(10):828-837.

¹¹ Socialstyrelsen. *Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018-2019*. 2022.

¹² 4 kap. 3 § brottsbalken

Skyddat boende

I Sverige finns det totalt 213 skyddade boenden. 54 procent styrs av ideella verksamheter, 37 procent av privata aktörer och 9 procent styrs kommunalt. Andelen av de skyddade boenden som har plats och tar emot barn är inom ideell verksamhet 47 procent och hos de privata aktörerna 44 procent.

Tabell 1. Antal olika typer av skyddade boenden och platser i dessa. Tabellen har bearbetats utifrån Socialstyrelsens *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige*, Socialstyrelsen 2020 (sida 22).

Skyddade boende			Platser	Platser för		
			för	barn		
			vuxna			
Kommunal	20	9%	212	13%	229	10%
Ideell	115	54%	645	39%	1 116	47%
Privat	78	37%	796	48%	1040	44%
Total	213	100%	1653	100%	2385	100%

Mellan 2018–2019 befann sig 6200 barn minst en natt i ett skyddat boende i Sverige på grund av flykt från våld i hemmet tillsammans med en vårdnadshavare.¹³ Skyddat boende tilldelas personer som utsatts för våld i hemmet och behöver någonstans att ta vägen. Insatsen ska skydda mot hot och våld men bör även kombineras med stöd för att hjälpa och stärka individen. När ett barn tillsammans med sin vårdnadshavare placeras i skyddat boende är det viktigt att skapa trygga miljöer där hälsosamma relationer med vuxna kan skapas och barns återhämtning stödjas.¹⁴

Insatsen skyddat boende är dock ofta mer fokuserade på vårdnadshavare än barnet. Detta kan leda till att barns rätt till stöd och insatser inte alltid tillgodoses vid placering.¹⁵ Inom ramen för *Efter våldet*-projektet har vi genomfört en kartläggning om brister i skyddsnetet runt barnet i skyddat boende. Denna rapport har sammanfattningsvis rekommenderat följande åtgärder som svar på de identifierade bristerna:

- Barns skydd när det gäller umgänge med en våldsutövande förälder bör stärkas

¹³ Socialstyrelsen. *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige*. 2020.

¹⁴ Howard, Bath & John, Seita. *The three pillars of transforming care: trauma and resilience in the other 23 hour*. Winnipeg: UW Faculty of Education Publishing, The University of Winnipeg. 2018.

¹⁵ SOU 2017:112. *Ett fönster av möjligheter-stärkt barnrättsperspektiv för barn på skyddade boenden*. Statens offentliga utredningar.

- Barnets rätt till skolgång ska alltid garanteras oavsett var barnet vistas. Det behövs rutiner för att säkerställa att undervisningen kommer i gång skyndsamt för barn i skyddade boenden
- Det behöver införas samordnade rutiner hos socialtjänst och skyddade boenden för hur kontakterna med, och runt ett placerat barn ska se ut. Stöd och behandling ska sättas in för alla barn som vistas i skyddat boende
- Handläggningstiderna behöver kortas och barnet bli delaktigt i planeringen av sin situation för att inte ytterligare försämra barnets mående
- Ett tryggt och stabilt boende efter tiden i skyddat boenden bör säkerställas och planeras i god tid.
- Krav på ökad kunskap om gällande lagstiftning hos yrkesverksamma som möter barn som utsatts för våld, för att säkerställa att barns rättigheter tillgodoses.¹⁶

Efter våldet – projekt

Bakgrunden till det två-åriga projektet *Efter våldet* är ett arbete som Rädda barnen genomförde 2018–2019 bland cirka 200 yrkesverksamma inom kvinnojourserna samt ett 50-tal barn som vistats i skyddat boende där behov och brister på det skyddade boenden lyftes, dessa behov och brister har även stärkts i utredningen *Ett fönster av möjligheter*.¹⁷

De behov som de intervjuade barnen lyfte fram till Rädda Barnen var att:

- de ville bli lyssnad till
- få information för att förstå sitt sammanhang
- ha mer lek och aktiviteter i det skyddade boendet.

De yrkesverksamma önskade:

- mer samverkan mellan discipliner
- lättare tillgång till stöd och behandling för barnen
- kunskap om traumamedvetenhet för de yrkesverksamma.

De yrkesverksamma belyste som en särskild brist var avsaknaden av ett barnrättsperspektiv.

¹⁶ Natalie, Söderlind & Laura Korhonen. *Kartläggning av brister och kunskapsluckor i skyddsnetet runt barnet i skyddat boende*. Linköping: Barnafriid. Linköpings universitet. 2022.

¹⁷ SOU 2017:112. *Ett fönster av möjligheter-stärkt barnrättsperspektiv för barn på skyddade boenden*.

För att tackla ovannämnda önskemål och identifierade brister, utvecklades projektplanen för *Efter våldet*. Med syfte att stärka rätten till skydd, stöd och delaktighet för barn som upplevt våld i hemmet, under och efter deras i skyddat boende i enlighet med Barnkonventionen, EU-direktiv 2012/29/EU och Istanbulkonventionen.

Projektet finansierades av Europeiska unionens program för Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap (REC 2014–2020).

Projektorganisationen bestod av en styrgrupp och en projektgrupp samt ett advisory board som har bidragit med tankar om projektet och skapandet av modellen. I styrgruppen ingick Laura Korhonen (Barnafrid), Maria Eriksson (Marie Cederschiöld högskola), Helene Olsson (Rädda Barnen), Cecilia Sjölander (Stiftelsen Allmänna Barnhuset) och Catarina Berndtsson (Göteborgs stadsmission). Projektgruppen bestod av Natalie Söderlind (Barnafrid), Sara Skoog (Rädda Barnen), Johanna Mörk (Rädda Barnen), Maria Eriksson (Marie Cederschiöld högskola), Åsa Lundström Mattsson (Stiftelsen Allmänna Barnhuset) samt Angelica Tingström (Göteborgs stadsmission).

Projektet genomfördes i samarbete med sex skyddade boenden i Malmö, Gävleborg, Göteborg och Stockholm. Även ett flertal socialtjänstenheter har deltagit i projektet.

Under projektet utvecklades arbetsmodellen PUSSET.¹⁸ Därutöver genomfördes även en kartläggning om brister i skyddsnetet runt barnet i skyddat boende.¹⁹ Kartläggningen fungerade som ett underlag för en påverkanskampanj riktad till politiker och andra beslutsfattare på lokal, regional, nationell och EU nivå. Kampanjen genomfördes under oktober-december 2022.

Information om projektet och kunskap om barn i skyddade boenden spreds under projektets gång via projektets hemsida, sociala medier, föreläsningar, webinarier och via en slutkonferens.

¹⁸ Natalie, Söderlind & Laura, Korhonen. *PUSSET – en modell för ett stärkt skydd, delaktighet och stöd för barn i skyddat boende*. Linköping: Barnafrid. Linköpings universitet. 2022.

¹⁹ Natalie, Söderlind & Laura, Korhonen. *Kartläggning av brister och kunskapsluckor i skyddsnetet runt barnet i skyddat boende*. Linköping: Barnafrid Linköpings universitet. 2022.

PUSSLET – en modell

Barn som placeras i skyddat boende tillsammans med sin vårdnadshavare har behov av stöd, information och att göras delaktig för att förstå innebörden av vistelsen. I projektet togs därför en modell fram innehållandes olika delar för att säkerställa barnets rättigheter i skyddat boende. Dessa delar kom att formas till ett pussel.

PUSSLET kom att bestå av fem pusselbitar: Traumamedveten omsorg, Information och delaktighet, Barncentrerad samverkan, Våldsmedveten handläggning samt Lek och aktivitet.

Traumamedveten omsorg är ett forskningsbaserat förhållningssätt som syftar till att skapa miljöer som främjar läkning och återhämtning för barn som har varit med om svåra upplevelser. I PUSSLET får personal i skyddat boende utbildning om hur trauma påverkar barns utveckling och hur de kan stötta barnet i vardagen.

Information och delaktighet är viktigt för alla barn som kommer till ett skyddat boende då det behöver bli delaktiga, få svar på sina frågor och möjlighet att uttrycka sig om situationen. Genom BRA-samtal (Barns rätt som anhörig) får personal i skyddat boendeutbildning om hur de kan gå till väga när de pratar med barn i åldern 7–18 år, om deras behov av information och stöd.

Barncentrerad samverkan är en samverkansmodell som handlar om hur olika aktörer kan arbeta vid placering, under placering och vid utflytt från det skyddade boendet, utifrån barnets rättigheter och med barnet i centrum.

Våldsmedveten handläggning är en utbildning som riktar sig till socialsekreterare som handlägger ärenden där det föreligger skyddsbehov, samt personer i ledande ställning vid de enheter där socialsekreterare arbetar.

Lek och aktivitet. Den sista biten är lek och aktivitet detta då barn som bor på skyddade boenden ofta har begränsad möjlighet till fritidsaktiviteter. I den här pusselbiten har lek och aktiviteter av utbildade volontärer erbjudits med syfte att öka barnets välmående och återhämtning, genom att skapa positiva upplevelser tillsammans.

Inom ramen för *Efter våldet*-projektet har utbildningsinsatser genomförts genom ovanstående pusselbitar. Boendepersonalen har utbildats i traumamedveten omsorg samt BRA-samtal. Socialsekreterare har utbildats med en kurs i våldsmedveten handläggning och volontärer i lek och aktivitet.

Utvärdering av PUSSLET – material och metod

Syfte och målsättning

Syftet med utvärderingen har varit att kartlägga personalens kunskap om barn och våldsutsatthet.

Material och metod

Målgrupper

Projektet hade två målgrupper: 1) Boendepersonal i de skyddade boenden som tackat ja till deltagandet i *Efter våldet*-projektet i Stockholm, Gävleborg, Göteborg och Malmö; 2) Socialsekreterarna som deltog i utbildningsinsatsen Våldsmedveten handläggning.

Rekrytering

Kontakt till de skyddade boenden som var delaktiga i projektet gjordes via Rädda Barnen där ett enkätbrev (bilaga 1) från Barnafrid skickades ut till enhetscheferna på det skyddade boendena som därefter distribuerade enkätbrevet med tillhörande länk till enkäten vidare till sin personal.

Kontakten med socialsekreterare ansvarade Göteborgs stadsmission för som informerade om studien genom ett ytterligare enkätbrev (bilaga 2) av Barnafrid, innehållandes information med tillhörande länk till enkäten.

Datainsamling

För utvärderingen utvecklades enkäter (bilaga 3) med syftet att mäta de yrkesverksammas upplevda kunskap om lagstiftning, våld, bemötande, barnets individuella behov, trygghet, information, delaktighet och stöd. Frågorna bestod av påståenden så som "jag har god kunskap om...", "jag har tillräcklig kunskap om..." där respondenterna kunde svara om de "instämmer inte alls, instämmer inte helt, varken instämmer eller inte, instämmer delvis, instämmer i hög grad". Svartalternativen sträckte sig som "instämmer inte alls" och till "instämmer i hög grad" motsvarande en skala 0–4. Enkäten innehöll även öppna frågor.

Frågorna som ställdes till respektive yrkesgrupp var exakt identiska vid baslinjemätningen och eftermätningen. Enkätfrågorna anpassades för socialsekreterare och boendepersonal, vilket innebar att bakgrundsfrågorna som ställdes till respektive yrkesgrupp skiljde sig något åt.

En baslinjemätning gjordes innan utbildningstillfället i TMO, BRA-samtal samt våldsmedveten handläggning. Eftermätningen genomfördes i månad 18 av projektet när det gäller boendepersonalen och tre månader efter sista utbildningstillfället i våldsmedveten handläggning för socialsekreterarna. Planeringen var att genomföra samtliga mätningar samtidigt men på grund av Covid-19 kom utbildningen våldsmedveten handläggning att senare läggas.

Tabell 1. Utvärderingens tidsplan och antalet svarande i utvärderingen.

	<i>Mätningar</i>	<i>Antal svarande baslinjemätning</i>	<i>Antal svarande efterföljande mätning</i>
<i>Personal i skyddat boende</i>	Baslinje: i samband med utbildningar under perioden 2021-04-06 -2021-04-20 Eftermätning: Under perioden 2022-05-10 - 2022-06-30	20	6
<i>Socialsekreterare</i>	Baslinje: i samband med olika utbildningstillfällen under 2022 Eftermätning: Under perioden 2022-05-05 - 22-10-27	243	102
Totalt		263	108

Analysmetoder

Enkätdata har analyserats med deskriptivstatistik (antal, andel, medelvärde). En icke-parametrisk testning med Mann-Whitney-test har gjorts för att undersöka ifall gruppen skattar sig annorlunda vid eftermätning jämfört med basmätning.

De öppna svaren har analyserats med kvalitativ innehållsanalys.

Utvärdering av PUSSLET - Resultat

Boendepersonalens kunskap och trygghet gällande barn och våldsutsatthet

Totalt 20 boendepersonal på skyddade boenden svarade på baslinjemätningen (Tabell 1). Antal svar i den efterföljande mätningen var färre än vid baslinjemätningen och bestod av 6 svar från boendepersonalen. Bland de personer som besvarade enkäten definierade sig samtliga som kvinnor. 65 procent av de som svarade enkäten var socionomer och resterande hade en bakgrund inom behandlingspedagogik, sociologi, specialpedagogik samt hälsopedagogik. Cirka 50 procent svarade att de hade arbetat med våldsutsatta kvinnor och deras barn under 1–5 år. 25 procent svarade att de arbetat mellan 5–10 år och 20 procent svarade att de hade mer än 10 års erfarenhet av att arbeta med våldsutsatta kvinnor och deras barn.

Personalens svar visade på en bred kunskap om barnet i skyddat boende och våldets effekt redan vid den första mätningen. Såsom Tabell 2 visar var boendepersonalens kunskap om olika typer av våld (medelvärde 3.90, skala 0–4), riskfaktorer (3.65) och skyddsfaktorer (3.50) väldigt hög. Självskattad kunskap gällande hänvisning till psykiatrisk (3.11) eller somatisk vård (2.89) samt kunskap för att känna igen barnets reaktioner efter att utsatts eller bevittnat våld (3.15) var något lägre.

Signifikanta skillnader i den självskattade kunskapen mellan baslinjemätningen och eftermätningen identifierades gällande hänvisning till psykiatrisk vård (3.11 vs 3.83; p-värde 0.050) och barnets reaktioner efter att utsatts eller bevittnat våld (3.15 vs 3.82, p-värde 0.013).

Tabell 2. Boendepersonalens upplevd kunskap gällande barnet som bevittnat och/eller utsatts för våld.

Skala 0-4, 0= instämmer inte alls, 4= instämmer i hög grad. *, statistiskt signifikant skillnad mellan bas- och eftermätningen (p<0.05).

	Baslinjemätning n=20	Eftermätning n=6	Signifikans
<i>Jag har kunskap om olika typer av våld som barnet kan utsättas för</i>	3.90	4.00	0.429
<i>Jag har god kännedom om våldets konsekvenser</i>	3.25	4.00	0.323
<i>Jag har god kunskap om riskfaktorer när barnet utsatts/bevittnat våld</i>	3.65	4.00	0.135
<i>Jag har god kunskap om skyddande faktorer när barnet utsatts/bevittnat våld</i>	3.50	4.00	0.100

<i>Jag har tillräcklig kunskap för att känna igen barnets reaktioner efter att utsatts eller bevittnat våld</i>	3.15	3.82	0.013*
<i>Jag har tillräcklig kunskap för att avgöra när jag ska hänvisa barnet till psykiatrisk vård</i>	3.11 n=19	3.83	0.050*
<i>Jag har tillräcklig kunskap för att avgöra när jag ska hänvisa barnet till somatisk vård</i>	2.89 n=19	3.33	0.093

Gällande personalens upplevelse av trygghet till den egna förmågan av att ge information, råd och stöd sågs tendenser på att den självskattade känslan av trygghet har ökat i eftermätningen (Tabell 3). Det som särskilt stod ut som en signifikant ökning var känslan av trygghet i att ge barnet råd i form av skola, fritid och vila (3.15 vs 3.83, $p = 0.041$).

Tabell 3. Boendepersonalens trygghet i förmåga att ge information, råd och stöd. Skala 0–4, 0= instämmer inte alls, 4= instämmer i hög grad. *, statistiskt signifikant skillnad mellan bas- och eftermätningen ($p < 0.05$).

	<i>Baslinjemätning n=20</i>	<i>Eftermätning n=6</i>	<i>Signifikans</i>
<i>Jag känner mig trygg i att ge barnet information om dess situation så som boendets rutiner och möjlighet till lek</i>	3.45	3.83	0.202
<i>Jag känner mig trygg i att ge barnet råd i allt från skola, fritid och vila</i>	3.15	3.83	0.041*
<i>Jag känner mig trygg i att ge barnet rätt stöd så som stödsamtal, ångest, trauma, tröst och fysisk omvårdnad</i>	2.55	3.33	0.093
<i>Jag känner mig trygg i mitt bemötande när det kommer till att ta emot barnets åsikter</i>	3.30	3.67	0.377

Boendepersonalens syn på behov gällande barn och våldsutsatthet

I de öppna frågorna i baslinjemätningen ställde vi frågan gällande hur de skulle beskriva barnet i skyddat boende. Samtliga som svarat på frågan underströk vikten av att alla barn är egna individer och reagerar olika på våldet, då symptom på våldet och barnets utveckling kan förändras under placeringen. De menade även att barnet har olika behov och sätt att hantera det som hänt, och att barnet är i behov av ett bra bemötande. En av respondenterna beskrev det så här:

Barnen som jag möter är alla olika individer med olika grundförutsättningar och olika erfarenheter. Barn drabbas och påverkas av våld på olika sätt. Vissa barn blir utåtagerande och har svårt att vara stilla och fokusera, andra barn blir tysta och försiktiga och vissa barn visar väldigt få symptom. Det vi vet är att alla barn påverkas av att uppleva våld varje sig det syns eller inte.

På frågan gällande vad boendepersonalen anser är viktigast att tänka på när det gäller barnet i skyddat boende, belystes vikten av barnets behov av vård och stöd, och att få hjälp att bearbeta det som hänt. Det exemplifierades med förslag om att förstärka föräldraskapet och vikten av att säkerställa en trygg omgivning i det skyddade boendet med rutiner och strukturer för trygghetsskapande. Det som särskilt belystes var att barn ska få vara barn som beskrivs här av en respondent:

Trygghet, att bemöta dem på deras nivå beroende på behov och ålder, att de ska kunna få vara "barn" och vad det innefattar, att de ska vara delaktiga och införstådda i vad som händer runt omkring dem.

I baslinjemätningen tillfrågades även personalen hur barnets utveckling, hälsa och välmående i skyddat boende kan främjas. De beskrev då vikten av en vanlig vardag, att barnen behöver känna sig som vanliga barn, om att få behålla så mycket normalitet som möjligt. De beskrev även vikten av trygghet och stöd till föräldern såväl som vikten av att ha barnanpassade lokaler och att barn ska få möjlighet till större delaktighet. En respondent belyste att "samtal med en egen kontaktperson och att se dem, lyssna in, att ha roligt tillsammans och försöka ge framtidstro" som extra viktigt.

Efter utbildningsinsatserna svarade personalen i eftermätningen på om andra tankar har uppkommit kring hur barnets utveckling, hälsa och välmående kan främjas. De svarade att TMO (traumamedveten omsorg) tillsammans med BRA (Barns rätt som anhörig) modellen fångar upp viktiga tankar och frågor som barnet ville veta mer om. De beskrev även vikten av att säkerställa tryggheten mellan mamman och barnet i det skyddade boende genom samtal och möjlighet till aktiviteter. En respondent svarade så här:

Arbetsättet TMO ger verkligen en tydlig bild över hur en kan jobba med enskilda barn och BRA modellen fångar upp viktiga saker så som tankar och funderingar kring det skyddade boendet samt

fångar upp tankar och frågor som barnet vill veta mer om/eller inte riktigt förstått. Mycket lättare att säkerställa så att barnet får all den rätta informationen samt ger en tydlig bild över hur en kan arbeta med barnet.

Gällande frågan om barnets funderingar och oro under vistelsen i skyddat boende, så beskrev boendepersonalen i den första mätningen att det fångas upp via enskilda samtal, i samband med aktiviteter, eller genom samtal med förälder och barnansvariga. Samt att det kompletteras genom observation. Det används strukturerade och icke-strukturerade metoder. Om oro för ett barn uppdagas förmedlas det till förälder och i vissa fall till socialtjänsten. Så här beskrev en respondent:

I samtal med sin egen kontaktperson på boendet. I olika aktiviteter på boendet, att vi som personal rör oss i boendet under hela dagen/kvällen, ger oss en chans att fånga upp funderingar/frågor.

I eftermätningen ställdes samma fråga till boendepersonalen. Här blev det tydligt hur samtliga svarade att det fångas upp genom enskilda samtal. En respondent beskrev en förändring efter utbildningen i BRA samtal:

"Innan utbildningen var det lätt att missa detta i dom enskilda samtalen med barnen. Men efter utbildningen använder vi nu BRA modellen som gör att det inte glöms bort. Det är en mycket viktig del i arbetet ned barnen på boendet."

Boendepersonalens syn på barns delaktighet under vistelse i skyddat boende

I enkäten kartlades boendepersonalens syn på barns delaktighet under vistelse i skyddat boende. De som svarade på enkäten ansåg i hög grad att barnet har möjlighet att ställa frågor om sin situation (3.75 resp. 3.83 i 0–4 skala). Däremot ansågs barnet i något mindre utsträckning ha en möjlighet påverka verksamhetens planering (2.65 i 0–4 skala) och ha en möjlighet till skola, fritid och vila (2.55 i 0–4 skala). Dessa skattningar var dock högre i eftermätningar med en signifikant skillnad när det gäller barnets möjlighet till skola, fritid och vila (2.55 vs 3.67, $p=0.036$)

Tabell 4. Barnets delaktighet under vistelse i skyddat boenden. Skala 0-4, 0= instämmer inte alls, 4= instämmer i hög grad. *, statistiskt signifikant skillnad mellan bas- och eftermätningen ($p < 0.05$). *, statistiskt signifikant skillnad mellan bas- och eftermätningen ($p < 0.05$).

	Baslinjemätning n=20	Eftermätning n=6	Signifikans
<i>Under barnets tid i skyddat boende anser jag att..</i>			
<i>barnet jag träffar har möjlighet att ställa frågor om sin situation</i>	3.75	3.83	0.824
<i>barnet har möjlighet att påverka verksamhetens planering</i>	2.65	3.00 (n=5)	0.552
<i>barnet har möjlighet till skola, fritid och vila</i>	2.55	3.67	0.036*

I den första mätningen ställdes en öppen fråga gällande barnanpassning och möjligheter till lek och aktiviteter där personalen i efterföljande mätning tillfrågades huruvida det gjorts något för att anpassa boendet efter utbildningsinsatsen där en respondent svarade:

Ja, vi har ett tydligare barnperspektiv nu, i verksamheten vill ja påstå. Barnen har fått större plats både i teamsamtal och rent allmänt faktiskt. Vi är tydligare med att barnet får en kontaktperson hos oss.

Socialsekreterarnas kunskap och trygghet gällande barn och våldsutsatthet

243 personer från socialtjänsten svarade på baslinjemätningen (Tabell 1). Antal svar i den efterföljande mätningen var färre och bestod av 102 svar från socialtjänsten. Bland socialsekreterarna som genomgått utbildningen definierade sig cirka 90 procent som kvinnor. 40 procent beskrev sig ha 1–5 års erfarenheter av att arbeta med kvinnor och/eller barn som utsatts för våld. 81 procent hade en socionomexamen. Andra yrkeskategorier som var vanligt förekommande hos dem som besvarade enkäten var beteendevetare och socialpedagoger.

Resultatet visar att socialsekreterarna har bra kunskap om barn och våldsutsatthet så som kunskap om olika typer av våld (medelvärde 3.56, skala 0-4), dess konsekvenser (3.43) samt risk- (3.32), och skyddsfaktorer (3.12). Den självskattade kunskapen att känna igen barnets reaktioner efter att ha utsatts för eller bevittnat våld (2.60), att hänvisa barnet till psykiatrisk (2.76) eller somatisk vård (2.65)

var något lägre. Signifikanta skillnader i den självskattade kunskapen gällande samtliga ovannämnda parametrar (Tabell 4) identifierades mellan baslinjemätningen och eftermätningen.

Tabell 5. Upplevd kunskap gällande barnet som bevittnat och/eller utsatts för våld. Skala 0-4, 0= instämmer inte alls, 4= instämmer i hög grad. *, statistiskt signifikant skillnad mellan bas- och eftermätningen (p<0.05). *, statistiskt signifikant skillnad mellan bas- och eftermätningen (p<0.05).

	Baslinjemätning n=242	Eftermätning n=102	Signifikants
<i>Jag har kunskap om olika typer av våld som barnet kan utsättas för</i>	3.56	3.80	<0.001*
<i>Jag har god kännedom om våldets konsekvenser</i>	3.43	3.64	0.014*
<i>Jag har god kunskap om riskfaktorer när barnet utsatts/bevittnat våld</i>	3.32	3.61	0.001*
<i>Jag har god kunskap om skyddande faktorer när barnet utsatts/bevittnat våld</i>	3.12	3.44	<0.001*
<i>Jag har tillräcklig kunskap för att känna igen barnets reaktioner efter att utsatts eller bevittnat våld</i>	2.60	2.99	<0.001*
<i>Jag har tillräcklig kunskap för att avgöra när jag ska hänvisa barnet till psykiatrisk vård</i>	2.76	3.16	0.001*
<i>Jag har tillräcklig kunskap för att avgöra när jag ska hänvisa barnet till somatisk vård</i>	2.65 n=240	3.07	<0.001*

I enkäten ställdes även frågor gällande personalens upplevelse av trygghet till den egna förmågan av att ge information, råd och stöd. Resultaten visade på en signifikant skillnad mellan baslinjemätning och eftermätning gällande trygghet och förmåga i att ge information om boendets rutiner och möjlighet till lek (3.02 vs 3.28, p=0.02), råd om skola, fritid och vila (2.82 vs 3.16, p=0.01) och att ge rätt stöd (2.32 vs 2.73, p=0.003). När det kommer till frågan "jag känner mig trygg i mitt bemötande när det kommer till att ta emot barnets åsikter" såg vi endast en mindre ökning (3.46 vs 3.61, p=0.103).

Tabell 6. Känner en trygghet i min egen förmåga avseende att ge information, råd och stöd. Skala 0-4, 0= instämmer inte alls, 4= instämmer i hög grad. *, statistiskt signifikant skillnad mellan bas- och eftermätningen (p<0.05). *, statistiskt signifikant skillnad mellan bas- och eftermätningen (p<0.05).

	Baslinjemätning n=242	Eftermätning n=102	Signifikans
<i>Jag känner mig trygg i att ge barnet information om dess situation så som boendets rutiner och möjlighet till lek</i>	3.02 n=241	3.28	0.02*
<i>Jag känner mig trygg i att ge barnet råd i allt från skola, fritid och vila</i>	2.82 n=239	3.16 N=101	0.001*
<i>Jag känner mig trygg i att ge barnet rätt stöd så som stödsamtal, ångest, trauma, tröst och fysisk omvårdnad</i>	2.32 n=241	2.73	0.003*
<i>Jag känner mig trygg i mitt bemötande när det kommer till att ta emot barnets åsikter</i>	3.46 n=240	3.61	0.103

Socialekreterarnas syn på behov gällande barn och våldsutsatthet

I enkäten besvarade även socialekreterare på samma öppna frågor som personalen i de skyddade boendena. På frågan gällande hur de skulle beskriva barnet i skyddat boende, fokuserade samtliga på symptom, så som koncentrationsproblem, utåtagerande- och avvaktande beteenden samt ambivalenta beteendeproblem. En respondent förklarade mötet med ett barn så här:

Ofta möts man av ett barn som är rädd/blyg och upplevs vara orolig i första kontakten med socialekreteraren

En annan beskrivning om barnet som de möter beskrivs genom följande utdrag:

Reserverat, drar sig undan, tyst, ledsen, nedstämd, känslomässig instabil, orolig, ångest, självdestruktiv, aggressivitet, koncentrationssvårigheter, upplever skuld och skam, svårt att lita på andra lider av fysiska besvär och smärta: ont i magen, huvudvärk, sömnlöshet, värk i muskler, blåmärken, bristande hygien

En fråga ställdes kring vad som är viktigast att tänka på i mötet med de barn som utsatts eller bevittnat våld. I svaren på frågan framkom bemötande och validering som två viktiga aspekter i mötet med

barnet där en respondent lyfter vikten av att bemöta barnet ”och försöka få barnet att förstå att barnet aldrig är tvunget att prata om de inte vill, men att vi har lättare för att hjälpa ifall barnet vågar berätta”. Samt vikten av att ”vara lugn och trygg och ta sig tid att lyssna på barnet”. Det framträder en samsyn gällande bemötande och hur viktigt detta är för att skapa en trygg plattform för att få barn att våga prata om det som har hänt. De menar att det är viktigt att barnet får prata fritt kring våldet för att hjälpa barnet att förstå känslorna kring de som har hänt.

På en öppen fråga gällande vilken typ av stödbehov som är vanligast hos barnet som placeras i skyddat boende, så svarade respondenterna att det kan se olika ut men att det är viktigt med trygg bas; så som skola, fritid, vänner, familj och släkt. En respondent förklarade det så här:

Stödbehov av att gå till en fungerande vardag, att få i gång skola, förskola så att barnen får stimulans och utveckling. En fristad at vara barn och slippa tänka på vad de har varit med om

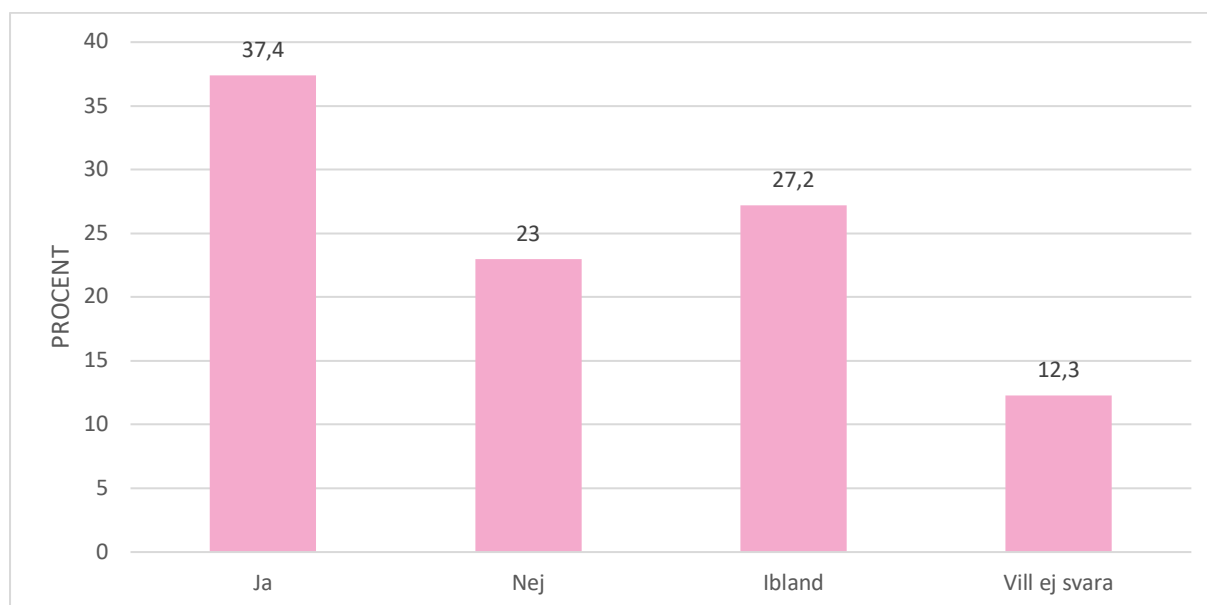
Respondenterna belyste vikten av att få till fungerande vardag, där de är viktigt att även stötta föräldern, men även barnets behov av att känna sig sedd av vuxna runt omkring. Därför blir det av extra vikt att vuxna runt barnet har rätt kompetens med kunskap om trauma och samtalsstöd.

På den öppna frågan om hur de tänker att barn som bevittnat eller utsatts för våld påverkas så var det främst fysiska och psykiska symptom som togs upp. De beskrev att barnet kan påverkas i form av ångest, depression, PTSD, rädsla, sömnsvårigheter, oro och koncentrationssvårigheter. De beskrev även hur barnet kan bli tillbakadragen.

Socialekreterarnas syn på barns delaktighet under vistelse i skyddat boende

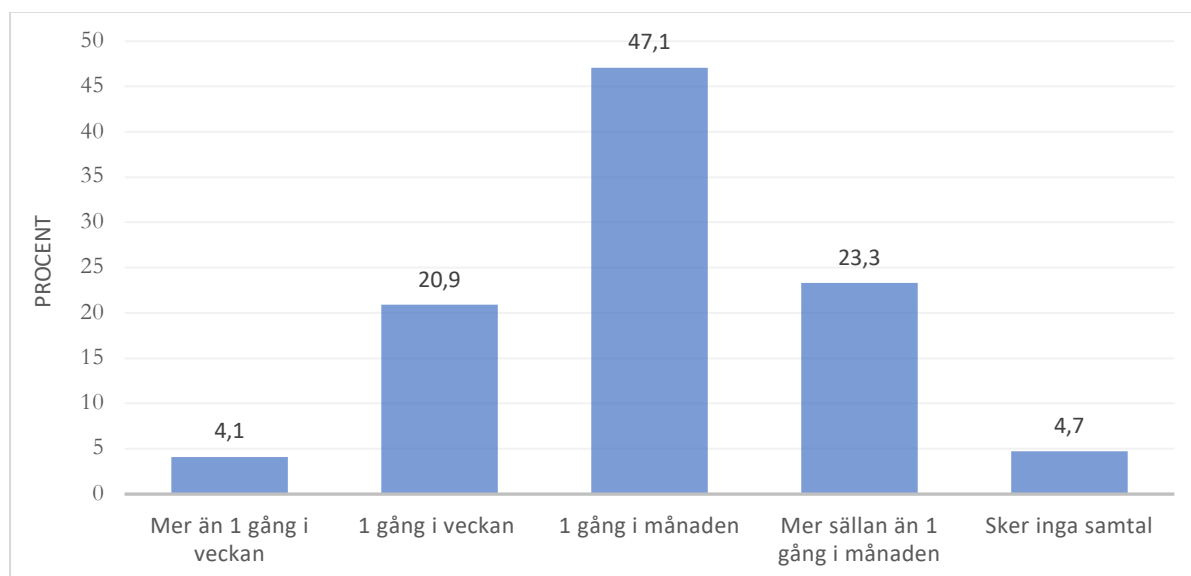
I enkäten kartlades även boendepersonalens syn på barns delaktighet under vistelse i skyddat boende. I baslinjemätningens fråga om hur vanligt det är att respondenterna hade kontakt med barnet under vistelsen i det skyddade boendet, så svarade 37,4 procent ja, 23 procent nej och 27,2 procent ibland (Figur 1).

Figur 1. Socialekreterarnas skattning om kontakt med barnet under tiden i skyddat boende

På frågan gällande antal tillfällen som barnet är delaktig i samtal med socialtjänstens handläggare, påvisade baslinjemätningen att 47 procent av de svarande socialekreterarna att samtal sker en gång i månaden (Figur 2).

Figur 2. Socialsekreterarnas skattning om barns delaktighet genom samtal med socialtjänstens handläggare.

I kommentarsfältet till denna fråga beskrev en respondent att antalet gånger görs "beroende på barnets ålder". Om det är en längre placering i skyddat boende sker samtalet med barnen "kanske var tredje vecka". En annan beskrev att "Under en utredning på fyra månader genomförs vanligtvis två max tre samtal".

I de öppna frågorna gällande på vilket sätt barnet görs delaktig beskrev respondenterna hur de gör barnen delaktiga genom att lyssna på barnet och andra som känner hen, genom att ge barnet information och att se barnet. De beskrev även olika metoder att använda i samtalen med barn, så som känslkort, lek, måleri samt genom metoden Tejpning.²⁰

I den efterföljande mätningen så ville vi följa upp frågan genom att fråga om det hade gjort några förändringar i samtalen med barn efter utbildningen. I de öppna svaren går det inte att urskilja någon förändring i tankesätt, och de flesta svarade "nej". Det skulle kunna återspegla synen på att man anser att man redan innan utbildningsinsatsen redan hade en god kännedom. De som svarat att utbildningen

²⁰ Tejpning är en metod för att underlätta kommunikation med hjälp av visuell gestaltning. (<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/metodguiden/tejpning/>)

bidragit till en förändring beskrev att de gjort förändringar i "vilka frågor jag ställer, samt uppmärksam om barnet uppvisar tecken på våld" samt "vågat ställa mer raka och svåra frågor".

På frågan gällande om det finns andra tankar eller kommentarer kring barns situation i skyddat boende förklarade en respondent det så här:

Viktigt att beakta barnens behov av förskole-och skolverksamhet. Även viktigt att få till stånd en miljö som är barn- och ungdomsvänlig. Ser ett stort behov av att involvera mer specialpedagoger och i synnerhet barnpsykologer. Mina erfarenheter säger mig att det finns en god kunskap om trauma och våld osc hos socialsekreterare, men att kunskapen om barn, barns utveckling och barnpsykologi är ytterst begränsad. Upplever att det är mycket långa processer, vilket gör att det svårt att ge barnen tydliga svar på många av deras frågor. Upplever även begränsad samverkan mellan olika myndigheter vilket säkert påverkar både på längden och innehållet i insatsen

En respondent problematiserade även det svåra med att sitta mellan två stolar:

Jag tror att det ofta saknas förståelse för varandras uppdrag och lagstiftning. Vi som utredande socialsekreterare har även alltid den andre vårdnadshavaren att förhålla sig till.

I de öppna svaren så framkom en delad syn på utbildningsinsatsen Våldsmedveten handläggning där flera beskrev att det nu "tänker en gång extra, involverar barnen mer i mötet", att utbildningen lett till "ökad kunskap och medvetenhet i ämnet, vilket hjälpt mig att se, förstå och tolka barnet/ungdomens signaler och beteende". Andra svarade att kursen inte gett något eller som en respondent beskrev det: "kunskapen jag behövt kring bemötande och det praktiska arbetet med barnen hade jag även innan".

Utvärdering av PUSSLET - Diskussion

Kunskap och trygghet när det gäller barn och våldsutsatthet

Utvärderingen av PUSSETS arbetsmetod visar att personalen i skyddade boenden och socialsekreterare skattar sin kunskap inom flera områden gällande barn och våldsutsatthet som hög redan vid baslinjemätningen. Områden där både boendepersonal och socialsekreterare skattade sin kunskap som bristande var kunskap i att känna igen barnets reaktioner efter att ha utsatts eller bevittnat våld samt hänvisning av barnet till somatisk och psykiatrisk vård. Denna typ av kunskap är mer tillämplig än till exempel kunskap om risk- och skyddsfaktorer där den självskattade kunskapen var högre.

Signifikanta skillnader i den självskattade kunskapen och den professionella tryggheten identifierades mellan baslinje- och eftermätningen. Det finns dock en viss svårighet med att mäta kunskap då vi inte kunde följa samma individer, och ett högt bortfall både när det kommer till personal i skyddade boenden och socialsekreterare. Bortfallet skulle kunna förklaras med att boendepersonal kan ha bytts ut under tiden, och samma gällande socialsekreterare. Det kan möjligtvis även handla om tidsbrist vilket skulle kunna orsaka att personal inte prioriterat att svara på utvärderingen.

Det höga skattningarna vid baslinjemätningarna kan även bero på att man som sökande till denna typ av insatser eller arbete i skyddade boenden redan har ett särskilt intresse, vilket gör att man i högre grad också har en högre kunskap inom området. Resultatet kan även påverkas av valet av deltagande boenden. Valet av boenden gjordes genom kontakt med Rädda Barnen och andra organisationer i projektgruppen, vilket betyder att valet av skyddade boenden inte gjorts randomiserat.

På grund av den låga svarsfrekvensen med för få respondenter i varje kategori gick det inte att utföra tillförlitliga uträkningar när det kom till personalen i det skyddade boenden. Det vi kan se är en ökning av kunskap men endast tendenser på en ökning. När det kommer till socialsekreterarna som besvarat enkäten hade vi ett större antal respondenter, vilket gör resultaten mer robusta.

Tiden mellan mätningarna spelar även den en stor roll, då vi inte kan veta exakt att det är just utbildningar inom ramen för PUSSLET som bidragit till en ökad skattning utan måste även se till att en rad andra faktorer som också kan leda till att deltagarna skattat sig högre, som vi inte fångar upp i denna utvärdering. Det kan till exempel vara så att respondenter gått andra utbildningar under tiden vilket gör att det svårt att veta vilken ökad kunskap som kom ifrån våra utbildningsinsatser i den efterföljande mätningen. Även den korta uppföljningstiden på tre månader när det gäller socialsekreterarna kan ha inneburit att de inte haft tid att praktisera det som de lärt sig i praktiken, vilket lett till att förändringar i kunskap och trygghet inte fångas upp i den efterföljande mätningen.

De yrkesverksamma om barnet i skyddat boende

Vi kan se en skillnad i boendepersonalen och socialsekreterarnas svar gällande hur de skulle beskriva barn som de möter i det skyddade boende. I beskrivningarna hamnar socialsekreterarnas fokus i högre grad på symptom, att barnen är otrygga, rädda, lider av fysiska besvär, är utåtagerande beteende så som aggressivitet, har koncentrationssvårigheter med flera. Boendepersonalen som arbetar med barnen dagligen beskriver barnen i högre grad som egna individer med olika grundförutsättningar och erfarenheter som reagerar olika på att vara utsatt för våld.

Vi kan även se en signifikant skillnad i baslinjemätningen och eftermätningen gällande yrkesverksammas kunskap om barnets möjligheter till skola, fritid och vila. Detta kan bero på utbildningsinsatserna som genomförts under projektet men också att det aktualiserats i diskussionen kring utredningen *Ett fönster av möjligheter*.²¹

Att göra barnet delaktig

Att göra barnet delaktig kan göras på flera sätt i vilket användningen av olika metoder kan vara att föredra. Det är dock viktigt att här även bryta ner begreppet delaktighet. Att lyssna på barn, är en viktig del som respondenterna poängterar men det innebära även att ta emot barns åsikter och ge dem information. Det handlar även om att göra barnet delaktig i beslut och processer som sker runt barnet. I många fall kanske inte barnet kan påverka beslut som redan är satta eller på väg att sättas, men

²¹ SOU 2017:112. *Ett fönster av möjligheter-stärkt barnrättsperspektiv för barn på skyddade boenden.*

barnet kan göras delaktig genom att man berättar om besluten, förklara varför något sker, samt att stötta hen och svara på frågor.

När de yrkesverksamma beskrev barnet i det skyddade boendet, så ser vi både i baslinjemätningen såväl som i eftermätningen att barns aktörskap och rättigheter inte speglas i de yrkesverksammas svar. För att arbeta vidare inom detta projekt bör vi ytterligare problematisera denna barnsyn. Ska vi kunna se barn som rättssubjekt måste vi förvisso synliggöra deras symtom med rätt insatser, men vi måste också se barn som kompetenta och aktiva aktörer.

Det som blir tydligt i socialsekreterarnas svar gällande hur ofta barnet är delaktig i samtal med socialtjänstens handläggare var att det inte finns några krav på hur många samtal som bör ske, utan att detta tycks snarare bero på fall till fall. Samma svar framkom i både baslinjemätningen och i eftermätningen. Det går därmed inte att säga något om ett förändrat beteende efter kursen gång när det kommer till att barnets delaktighet i samtal med socialtjänstens handläggare.

Det vi kan se är att det är viktigt för barnet att få enskilda samtal vilket är ett krav som socialtjänsten har, eftersom vissa barn kanske inte vågar säga vad de känner, eller att det skyddar den andre vårdnadshavaren i gemensamma samtal. Enskilda samtal är därför en viktig förutsättning för att kunna ta reda på hur barnet mår och vad barnet behöver.

Övergripande diskussion

Projektet *Efter våldet* är baserat på ett barnrättsperspektiv och befintlig kunskap om våld mot barn och våld i nära relationer. Det övergripande målet med projektet var att ta fram och pilottesta en modell för att säkerställa att barnet är i fokus, i syfte att stärka rätten till skydd, stöd och delaktighet under och efter tiden i skyddat boende. Under två års tid har vi således landat i modellen PUSSET där vi ser vi en tendens på att kunskapen ökar hos de yrkesverksamma som gått de olika utbildningsinsatserna. Där vi kan se att modellen öppnar upp och ger ett bra redskap genom de olika pusselbitarna gällande hur man som yrkesverksam kan prata med barn, hur barnet kan göras delaktig, hur barnet reagerar efter trauma samt våldets olika mekanismer. Det är dock viktigt att belysa att det krävs ett bredare underlag, med ett större antal respondenter, för att verkligen kunna säga att modellen har gett en effekt.

Genom att vända blicken framåt ser vi ett behov om att inkludera kvalitativa intervjuer för att utforska hur de yrkesverksamma använder sig av delarna i PUSSLET. Vi behöver även vända blicken mot alla de barn och vårdnadshavare som vistas i skyddade boenden, för att ta reda på vad de anser om insatserna som ges i det skyddat boendet, känner de sig delaktiga, får de information under tiden i det skyddade boendet.

Slutsatser

Den här utvärderingen visar att

- boendepersonal och socialsekreterare har generellt bra kunskaper om barn och våldsutsatthet
- den självskattade kunskapen är starkare i teoretiska frågor (tex kunskap om riskfaktorer) än mer tillämpande frågor (tex kunskap om hänvisning till psykiatrisk och somatisk vård)
- boendepersonal och socialsekreterare har generellt bra professionell trygghet när det gäller att ge information, råd och stöd till barnen i skyddade boenden
- det finns signifikanta skillnader mellan baslinje och eftermätningar vad gäller kunskap och professionell trygghet men försiktighet måste tillämpas i tolkningen av resultaten på grund av metodologiska begränsningar
- boendepersonal och socialsekreterare identifierar väl barnens behov
- det finns utrymme för förbättringar när det gäller barns delaktighet under vistelse i skyddat boende

Fortsatta studier om barnens behov och situation i skyddade boenden är angelägna. Dessa bör även aktivt söka första hands information från barnen, vilket inte kunde, trots försök, genomföras i denna utvärdering då antalet barn i skyddade boenden var så begränsad under covid-19 pandemin. Det är också viktigt med fortsatta kompetenshöjande insatser riktade till boendepersonal i och socialsekreterare som placerar barn i skyddade boenden.

Referenser

Anda, F, Robert., Butchart, Alexander., Felitti,, Vincent. & Brown, W, David. Building a framework for global surveillance of the public health implications of adverse childhood experiences. *Am J Prev Med.* 2010: 39(1):93–98. doi: 10.1016/2010.03.015.

Bath, Howard. & Seita, John. The three pillars of transforming care: trauma and resilience in the other 23 hour. Winnipeg: UW Faculty of Education Publishing, The University of Winnipeg. 2018.

Brown, W, David., Anda, F, Robert., Tiemeier, Henning., Felitti, j, Vincent., Edwards, J, Valerie., Croft, B, Janet. & Giles, H, Wayne. Adverse childhood experiences and the risk of premature mortality. *Am J Prev Med.* 2009: 37(5):389-96. doi: 10.1016/ 2009.06.021.

Bunting, Lisa., Davidson, Gavin., McCartan, Claire., Hanratty, Jennifer., Bywaters, Paul., Mason, Will. & Steils, Nicole. The association between child maltreatment and adult poverty—a systematic review of longitudinal research. *Child Abuse & Neglect*, 77, 2018: 77:121-133. doi: 10.1016/.2017.12.022.

Danese, Andrea. & McEwan, S, Bruce. Adverse childhood experiences, allostasis, allostatic load, and age-related disease. *Physiol Behav.* 2012; 106(1):29–39. doi: 10.1016/2011.08.019.

Hughes, Karen., Bellis, A, Mark., Hardcastle, A, Katherine., Sethi, Dinesh., Butchart, Alexander., Mikton, Christopher., Jones, Lisa. & Dunne, P, Michael. The Effect of Multiple Adverse Childhood Experiences on Health: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Lancet Public Health.* 2017. 2(8):e356-e366. doi: 10.1016/S2468-2667(17)30118-4.

Länsstyrelsen. *Till stadigvarande boende. Kartläggning av kommuners insatser för att hjälpa våldsutsatta personer med eller utan barn att ordna stadigvarande boende efter vistelse i skyddat boende eller annat tillfälligt boende.* Västerbotten, 2022.

McCrorry, Eamon., Foulkes, Lucy. & Viding Essi. Social thinning and stress generation after childhood maltreatment: a neurocognitive social transactional model of psychiatric vulnerability. *Lancet Psychiatry.* 2022 Oct;9(10):828-837. doi: 10.1016/S2215-0366(22)00202-4.

Olofsson, Niclas., Lindqvist, Kent., Gådin, Gilliander, Katja. & Bråbäck, Lennart. Physical and psychological symptoms and learning difficulties in children of women exposed and nonexposed to violence: A population-based study. *International Journal of Public Health* 2011: 56(1) 89–96. Doi: 10.1007/s00038-010-0165-0.

Socialstyrelsen. *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige.* 2020. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-6-6817.pdf>

Socialstyrelsen. *Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018-2019*. 2022.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2022-1-7738.pdf>

SOU 2017:112. *Ett fönster av möjligheter-stärkt barnrättsperspektiv för barn på skyddade boenden*.
Statens offentliga utredningar.

Söderlind, Natalie. & Korhonen, Laura. *PUSSLET – en modell för ett stärkt skydd, delaktighet och stöd för barn i skyddat boende*. Linköping: Barnafrid Linköpings universitet, 2022.
<https://liu.se/forskning/barnafrid/euprojektet-avec>.

Söderlind, Natalie. & Korhonen, Laura. *Kartläggning av brister och kunskapsluckor i skyddsnätet runt barnet i skyddat boende*. Linköping: Barnafrid Linköpings universitet, 2022.
<https://liu.se/forskning/barnafrid/euprojektet-avec>

Förteckning över bilagor

1. Enkätbrev boendepersonal

Efter våldet – Rättigheter för barn i skyddat boende

Efter våldet, handlar om att stärka rätten till skydd, stöd och delaktighet för barn som upplevt våld i hemmet, under och efter deras tid i skyddat boende. Denna modell ska utveckla, pilota och utvärdera en arbetsmodell som kvinnojourer och andra relevanta aktörer kan använda i sin verksamhet för att sätta barnet och dess rättigheter i fokus.

För att kunna se om den här modellen är effektiv, dvs att ni tycker att den är hjälpsam i er verksamhet, men också att den bidrar till ett ökat välmående och högre känsla av delaktighet hos barnen, så utvärderas modellen utav Barnafrid. Länk till enkäten till er som arbetar på skyddat boende hittar ni nedan, denna fylls i innan första utbildningstillfälle samt i månad 18 av projektet.

Vill du veta hur ni kommer att påverkas av projektet?

[Klicka här för att komma till filmen](#)

[Klicka här för att komma direkt till enkäten](#)

Sista svarsdag den 20 april 2021

Projektpartners

2. Enkätbrev till socialsekreterare

Efter våldet – Rättigheter för barn i skyddat boende

Efter våldet, handlar om att stärka rätten till skydd, stöd och delaktighet för barn som upplevt våld i hemmet, under och efter deras tid i skyddat boende. Inom ramen för Efter våldet utvecklar, testar och utvärderer vi en generisk arbetsmodell, kallad pusslet, modellen består av olika pusselbitar där varje pusselbit blir en viktig del för att skydda barnet.

För att se så att modellen är effektiv, dvs att ni tycker att den är hjälpsam i er verksamhet, men också att den bidrar till ett ökat välmående och högre känsla av delaktighet hos barnen, så utvärderas modellen utav Barnafrid. Länk till enkäten till er som ska gå utbildningen hittar ni nedan, denna fylls i **innan** första utbildningstillfälle samt en tid efter utbildningstillfällena.

Vill du veta mer om projektet
klicka gärna
HÄR
för att komma till vår hemsida

[Klicka här för att
komma direkt till
enkäten](#)

Sista
svarsdag den
10 februari 2022

Projektpartners

Det här projektet genomförs med stöd av Europeiska Unionens program för Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap (REC 2014-2020).

På uppdrag av Efter våldet
Kontaktperson: Natalie Söderlind, Barnafrid
natalie.soderlind@liu.se, tel: 013-28 66 03

3. Exempel på enkäten

Hej!

Efter våldet (AVEC: After the Violence: Ensuring Child Rights Based Protection and Support to children who are victims of domestic violence, during and after their stay at women shelters in Sweden) är ett projekt som har finansierats av Europeiska Unionens program för Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap (REC 2014-2020). Deltagande organisationer är Rädda Barnen, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Stiftelsen Göteborgs kyrkliga stadsmission, Ersta Sköndal Bräcke högskola och Barnafrid.

Varje år vistas cirka 6200 barn i Sverige på skyddat boende. Inom detta projekt utvecklas, testas och utvärderas en arbetsmodell kallad Pusslet, för att säkerställa att barnets rättigheter tillgodoses. Modellen vilar på ett barnrättsperspektiv, befintlig forskning på området samt rådande svensk och europeisk lagstiftning. Pusslet består av tre avgörande pusselbitar (Information, Samverkan, Lek) samt ramverket inom traumamedveten omsorg, för att säkerställa att barnets tid på boendet utgår från barnets specifika behov av stöd och återhämtning och därigenom rustar barnet för livet efter. Modellen kommer att studeras på fem skyddade boenden i Malmö, Göteborg, Gävleborg och Stockholm.

Som del av projektets utvärdering genomför vi nu en enkätstudie för att undersöka vilken effekt arbetsmodellen har över tid. Därför kommer mätningen att ske i inledande skede med uppföljande utvärdering efter 18 månader.

Genom att svara på enkäten ger du ett samtycke för deltagande. All data samlas in anonymt och det går inte att spåra vem som har svarat på enkäten. Data kommer att presenteras på gruppnivå.

Enkäten beräknas ta cirka 20 minuter. Sista svarsdag är 20 april 2021.

På uppdrag av Efter våldet,

Barnafrid

Kontaktperson: Natalie Söderlind, natalie.soderlind@liu.se, tel: 013-28 66 03

Så här fyller du i pappersenkäten

Nedan ser du hur du markerar ett svarsalternativ, och hur du avmarkerar ett redan gjort val.

Korrekt markerat svarsalternativ

Inkorrekt markerat svarsalternativ, krysset ska vara mitt i rutan

Inkorrekt markerat svarsalternativ, krysset är alltför kraftigt

Ångrat val, svarsalternativet räknas inte som markerat

Innan du börjar svara på frågorna behöver vi några uppgifter om dig.

1. Kön:

- Kvinna
- Man
- Ickebinär

2. Hur lång erfarenhet har du av att arbeta med våldsutsatta kvinnor som också har barn som bevittnat våld? Med arbete avses i det här sammanhanget både yrkesarbete och volontärt arbete.

- Mindre än 1 år
- 1-5 år
- 5-10 år
- Mer än 10 år

3. Är du anställd på boendet eller arbetar du ideellt?

- Anställd
- Ideellt

4. Vilkenutbildningsbakgrund har du?

- Gymnasiekompetens
- Socionom
- Psykolog
- Beteendevetare
- Fritidspedagog
- Behandlingspedagog
- Om annat, specificera

5. Har du gått någon grundläggande psykoterapiutbildning (steg-1) eller annan metodutbildning?

- Ja
- Nej

6. Om ja i fråga 5, vilken/vilka metodutbildningar har du gått?

- BRA-samtal
- BBIC
- Trappan
- KIBB
- TF-KBT
- Grundläggande psykoterapiutbildning (steg -1)
- Efter barnförhör
- Om annat, specificera

7. Från hur många kommuner får ni placeringar

-
- Från fler än 1
- Från fler än 5
- Om annat, specificera

Enbart den egna kommunen

Följande frågor behandlar egna tankar, erfarenheter om barnet som du möter på boendet. Där vi önskar att du fritt funderar och skriver ner de tankar som kommer när du möts av dessa frågor. Det finns därmed inga rätta svar.

8. Hur skulle du med ord beskriva barnet som du möter?

9. Vad anser du är det viktigaste att tänka på när det gäller barnet på skyddade boende?

10. Vilken typ av stödbehov (t.ex. gällande familj, skola, fritid, vänner, hälsa) är vanligast hos barnet som vistas på boendet?

Vänligen ta ställning till nedanstående påståenden.

11. Hur upplever du din kunskap och kompetens gällande följande lagar

	Instämmer inte alls	Instämmer inte helt	Varken instämmer eller inte	Instämmer delvis	Instämmer i hög grad
Jag har god kunskap om barnkonventionen					
Jag känner mig osäker vad barnkonventionen innebär i praktiken					
Jag har god kunskap om socialtjänstlagen, tex när orosanmälan görs					
Jag känner mig osäker vad socialtjänstlagen innebär i praktiken					
Jag har god kunskap om hälso- och sjukvårdslagen, så som rätten till delaktighet i sin egen vård och rätt som anhörig					
Jag känner mig osäker vad hälso- och sjukvårdslagen innebär i praktiken					
Jag har god kunskap om brottsbalken, tex vad är ett brott mot barn					
Jag känner mig osäker vad brottsbalken innebär i praktiken					

12. Upplevd kunskap gällande barnet som bevittnat och utsatts för våld

	Instämmer inte alls	Instämmer inte helt	Varken instämmer eller inte	Instämmer delvis	Instämmer i hög grad
Jag har kunskap om olika typer av våld som barnet kan utsättas för					
Jag har kunskap om att bevittnande av våld kan vara lika skadligt som annan typ av våldsutsatthet					
Jag har god kännedom om våldets konsekvenser					

Jag har god kunskap om
riskfaktorer när barnet utsatts/bevittnat
för våld

Jag har god kunskap om
skyddande faktorer när
barnet utsatts/bevittnat våld

Jag har tillräcklig kunskap
för att känna igen barnets reaktioner
efter att utsatts eller bevittnat våld

Jag har tillräcklig kunskap
för att bemöta barnet som har
blivit utsatts/bevittnat våld

Jag har tillräcklig kunskap
för att ge rätt
stöd och hjälp till barnet som
utsatts/bevittnat våld

Jag har tillräcklig kunskap för att avgöra
när jag ska initiera kontakt med
förskola/skola så som att säkerställa att barnet får en skolgång

Jag har tillräcklig kunskap för att avgöra när en orosanmälan bör göras
Jag har tillräcklig

12. Upplevd kunskap gällande barnet som bevittnat och utsatts för våld

	Varken				
	Instämmer inte alls	Instämmer inte helt	instämmer eller inte	Instämmer delvis	Instämmer i hög grad
Jag har tillräcklig kunskap för att avgöra när jag ska hänvisa barnet till psykiatrisk vård					
Jag har tillräcklig kunskap för att avgöra när jag ska hänvisa barnet till somatisk vård					
Jag har tillräcklig kunskap om hur barnet kan remitteras till vården					

13. Jag tänker att barnet som bevittnat våld i hemmet påverkas på följande sätt...

14. Upplevd kunskap gällande barnets individuella behov

			Varken		
	Instämmer	Instämmer	instämmer	Instämmer	Instämmer inte
		alls	inte helt	eller inte	delvis i hög grad
Jag har tillräckliga kunskaper att identifiera barnets individuella behov i det skyddade boendet (tex anpassad information, stöd, lek, vila, stimulans, bearbetning, sociala och psykologisk behov)					

Jag har tillräckligt med tid i arbetet för att beakta barnets individuella behov i det skyddade boendet

15. Känner en trygghet i min egen förmåga avseende att ge information, råd och stöd så som stödsamtal, bemötande, lek, tröst, fysiskt omvårdnad till barnet:

			Varken		
	Instämmer	Instämmer	instämmer	Instämmer	Instämmer
	inte alls	inte helt	eller inte	delvis	i hög grad
Jag känner mig trygg i att ge barnet information om dess situation så som boendets rutiner och möjlighet till lek					

Jag känner mig trygg i att ge barnet råd i allt från skola, fritid och vila

Jag känner mig trygg i att ge barnet rätt stöd så som stödsamtal, ångest, trauma, tröst och fysisk omvårdnad

Jag känner mig trygg i mitt bemötande när det kommer till att ta emot barnets åsikter

Nedan ber vi dig att besvara några frågor om hur ni i dagsläget arbetar med barnet på skyddat boende.

16. Vid vistelsen på skyddat boende ges barnet information om...

			Varken		
	Instämmer	Instämmer	instämmer	Instämmer	Instämmer
	inte alls	inte helt	eller inte	delvis	i hög grad

anledningen till vistelsen
i skyddat boende verksamheten
så som rutiner på skyddat boende

barnets rättigheter på det skyddade boendet

barnets rätt och möjligheter att få stöd,
så som samtalsstöd under vistelsen på skyddat boende

17. Berätta hur barnet ges information (tex enskilt eller med vårdnadshavare, skriftligt eller muntligt, vid ett eller upprepade tillfällen)?

18. Vid vistelse i skyddat boende ges alla vårdnadshavare information om...

	Instämmer inte alls	Instämmer inte helt	Varken instämmer eller inte	Instämmer delvis	Instämmer i hög grad
--	------------------------	------------------------	-----------------------------------	---------------------	-------------------------

verksamheten så som
rutiner för barnet på skyddat boende

barnets rättigheter på skyddat boende

barnets rätt och möjlighet till stöd,
så som stödsamtal under tiden på skyddat boende

barnets rätt och möjlighet till att
rådfråga personal på boendet

19. Alla barn får en möjlighet att rådfråga personalen om sin situation, tex genom enskilda möten med personalen där barnet kan ställa frågor

- Instämmer inte alls
- Instämmer inte helt
- Varken instämmer eller inte
- Instämmer delvis
- Instämmer i hög grad
-

20. Barnets individuella stödbehov kartläggs och stöd så som samtalsstöd initieras under vistelsen på skyddat boende

- Instämmer inte alls
- Instämmer inte helt
- Varken instämmer eller inte
- Instämmer delvis
- Instämmer i hög grad
-

21. Hur fångas barnets funderingar och oro under vistelsen i skyddat boende?

Nedan ber vi dig att besvara några frågor om barnets delaktighet och handlingsutrymme på skyddat boende.

22. I samtal med barnet på skyddat boende anser jag att barnet är delaktig...

	Instämmer inte alls	Instämmer inte helt	Varken instämmer eller inte	Instämmer delvis	Instämmer i hög grad
i beslut som rör barnet i att styra samtalet tillsammans med personal att barnet					
i återkoppling tillsammans med vårdnadshavare får styra samtalet					
Erbjuds information och stöd som barnet efterfrågar					

23. Under barnets tid på skyddat boende anser jag att..

	Instämmer inte alls	Instämmer inte helt	Varken instämmer eller inte	Instämmer delvis	Instämmer i hög grad
barnet jag träffar har möjlighet att ställa frågor om sin situation					
barnet har möjlighet att påverka verksamhetens planering					

barnet har möjlighet att utforma sin vardag,
så som val av aktiviteter och lek

barnet har möjlighet till skola, fritid och vila barnet har möjlighet till fortsatt kontakt med
vänner

**24. Det skyddade boendet där jag arbetar har anpassats för barn (t.ex. vad beträffar aktiviteter,
möjlighet till lek, miljö, rutiner, bemötande)**

- Instämmer inte alls
 Instämmer inte helt
 Varken instämmer eller inte
 Instämmer delvis
 Instämmer i hög grad

Kommentar

25. I leken..

			Varken		
Instämmer	Instämmer	instämmer	Instämmer	Instämmer	Instämmer
inte alls	inte helt	eller inte	delvis		i hög grad

är barnet delaktig i val av aktivitet

ges mamman och
barnet möjlighet att leka tillsammans

är leken anpassad efter
barnets individuella behov så som ålder, intresse och funktionsvariation

**26. Ge förslag på saker som ytterligare kan förstärka barnanpassningen när det kommer till
möjliga aktiviteter, lek, miljö, rutiner och bemötande**

27. Hur kan man främja barnets utveckling, hälsa och välmående i skyddat boende?

28. Hur kan man stödja barnets resiliens (motståndskraft) i skyddat boende?

29. Tror du att den nya lagstiftningen gällande Barnfridsbrott (som innebär att det blir straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar, såsom vålds och sexualbrott, i nära relation) kommer att påverka ert arbete?

Ja

Nej

Vet ej

Motivera ditt svar:

30. Upplevt stöd i arbetet med barnet i skyddat boende

Aldrig

Sällan

Ibland

Ofta

Alltid

Jag känner mig
ensam i mitt arbete

Jag har möjlighet att
utbyta idéer med kollegor
gällande barnets situation

Jag har möjlighet att delta i
och få handledning

31. Finns det andra tankar eller kommentarer som du anser är viktig för oss att samla in när det kommer till barnets situation innan, under och efter vistelse på skyddat boende?